

125 سالگی کتابخانه در تبریز/ خیران کتابخانه ساز موتور محرکه توسعه فضاهای فرهنگی

امروزه تعداد کتابخانه ها از شاخص های توسعه هر کشور و کهن شهر تبریز نخستین شهری است که کتابخانه های دولتی و ملی ایران در آن تاسیس شده است اما با این وجود نسبت به جمعیت و وسعت شهر، از فقر فضای کتابخانه ای رنج می برد.

امروزه تعداد کتابخانه ها از شاخص های توسعه هر کشور و کهن شهر تبریز نخستین شهری است که کتابخانه های دولتی و ملی ایران، در آن، تاسیس شده است اما با این وجود نسبت به جمعیت و وسعت شهر، از فقر فضای کتابخانه ای رنج می برد.

به گزارش ایرنا، تبریزیان در تاریخ معاصر ایران همواره طلایه داران فعالیت های روشنگرانه بوده اند و بسیاری از مظاهر تمدن نوین همچون چاپ و نشر، به دلیل همسایگی آذربایجان با امپراطوری های عثمانی و تزاری روسیه در قرون گذشته، از این خطه وارد کشور عزیزمان شده است.

از سوی دیگر فعالیت های خیرخواهانه نیز قدمت طولانی در آذربایجان و تبریز دارد، به طوری که نخستین جمعیت خیریه ایران حدود 110 سال قبل در تبریز و برای مساعدت و دستگیری از خانواده های مجاهدان و کشته شدگان جنگ های 11 ماهه مشروطه در این کهن شهر تاسیس شد.

ادامه این روحیه و طرز تفکر در سال های پس از پیروزی انقلاب اسلامی در شرایطی که کشور به دلیل افزایش ناگهانی جمعیت با کمبود فضاهای آموزشی مواجه بود، موجب شکل گیری موج فعالیت های خیرخواهانه برای ساخت مدرسه در چارچوبی به نام 'انجمن خزان مدرسه ساز' در تبریز شد که به زودی در رتبه های نخست فعالیت این حوزه در سطح کشور قرار گرفت.

تشکیل این تشکل مردمی خود نیز زمینه ساز تشکیل انجمن های خیریه دیگری بود که در نهایت در سال 1393 به تولد تشکل نوپا و جدید دیگری به نام 'انجمن خیران کتابخانه ساز آذربایجان شرقی' منجر شد تا تبریز و آذربایجان برای احیای جایگاه تاریخی خود در زمینه کتاب و کتابخانه به پا خیزد.

** 125 سالگی کتابخانه عمومی در تبریز

نخستین کتابخانه عمومی ایران در تبریز توسط 'حاج میرزا حسن خازن لشکر' فرزند سلمان معتمد السلطان تبریزی، یکی از مردان خیر و روشنفکر تبریز در عصر ناصری، بنیانگذاری شد.

بنا به گواهی تاریخ، تاسیس قرائت خانه در تبریز سابقه ممتدی دارد و هر موقع که عده ای از روشنفکران جمع آمده یا انجمنی تاسیس کرده اند یا روزنامه و مدرسه تشکیل داده اند، درصدد برآمدند که برای استفاده عمومی، قرائت خانه ای نیز تاسیس و ترتیب دهند.

بر این اساس قدیمی ترین قرائت خانه و کتابخانه عمومی که در زمان اخیر در تبریز تاسیس شده، کتابخانه و قرائت خانه ای است که در سال 1312 هجری قمری (اوایل دهه 1270 شمسی) جنب مکتب خانه ارک به وسیله مرحوم خازن لشکر با کتابداری مرحوم شریعتمدار تاسیس شده است.

این کتابخانه عمومی بود و هر کس می توانست با دادن قبض کتاب امانت بگیرد و پس از مطالعه مسترد دارد و قبض خود را دریافت کند.

این کتابخانه متجاوز از 60 هزار جلد کتاب داشته است و کتاب های آن جزء خطی (آن هم اغلب روی پوست ماهی و آهو) نوشته شده بود.

میرزا حسن خازن لشکر، خانه خود را به کتابخانه و قرائت خانه عمومی تخصیص داد و این دارالادب حدود 125 سال قبل به دستیاری و سرپرستی مرحوم میزا محمد حسن شریعتمدار که فاضلی متبحر بود، دایر شد.

28 سال پس از آن تاریخ در سال 1300 شمسی، نخستین کتابخانه عمومی دولتی تبریز توسط میرزا محمدعلی خان تربیت از کوشندگان و پیشقراولان نهضت مشروطه و از بنامان حوزه فرهنگ و ادب ایران زمین بنیان گذاشته شد که هم اکنون نیز در ضلع شمال شرقی میدان دانشسرا دایر است و به علاقه مندان خدمات می دهد.

** تبریز به 30 کتابخانه استاندارد نیاز دارد

مدیرعامل انجمن خیران کتابخانه ساز آذربایجان شرقی در خصوص عملکرد و اقدامات این انجمن به خبرنگار ایرنا گفت: اقدامات اولیه برای ساخت و ایجاد دو باب کتابخانه خیرساز در تبریز آغاز شده است.

رسول بشیری وند اظهار کرد: خانواده قره چمنی که سابقه مدرسه سازی دارند این بار نیت کردند که به نام مادرشان در تبریز کتابخانه بسازند.

وی افزود: این کتابخانه به متراژ دو هزار و 600 مترمربع با همکاری شهرداری تبریز و استانداری آذربایجان شرقی در مجاورت کتابخانه مرکزی تبریز به عنوان فاز 2 کتابخانه مرکزی با هدف کاهش مشکلات فضای مطالعه و قرائتخانه ای در حال ساخت است.

بشیری گفت: نقشه کشی و مطالعات معماری این کتابخانه در حال انجام است و خانواده قره چمنی کل هزینه های ساخت را تقبل کرده و آن را در 2 سال به پایان می برند.

وی افزود: با توجه به اینکه در محل های قدیمی و پرجمعیت تبریز کمبود کتابخانه به چشم می خورد بر این اساس در منطقه مارالان این شهر نیز دکتر نقی سعادت جو با همکاری شهرداری تبریز در محل 'پارک استادان' کتابخانه احداث می کند.

بشیری اظهار کرد: متأسفانه شهر تبریز با بیش از 1.5 میلیون نفر جمعیت جزو فقیرترین شهرهای استان در خصوص فضای کتابخانه ای است و نیاز به 30 باب کتابخانه بالای 2 هزار مترمربع دارد، اما آذربایجان شرقی در سطح کشور از نظر فضای کتابخانه ای رتبه های چهارم تا پنجم و به لحاظ مراجعه به کتابخانه مقام اول را در اختیار دارد.

وی با اشاره مجدد به کمبود فضای کتابخانه ای در آذربایجان شرقی، بیان داشت: نسبت جمعیت و علاقه مردم برای مراجعه به کتابخانه نیاز به فضای کتابخانه ای به خصوص در فصل های امتحان دانشجویان و دانش آموزان را در تبریز مضاعف می کند و بر این اساس به شورای شهر و مسکن و شهرسازی پیشنهاد می کنم فضاهایی که مازاد تشخیص داده می شود کتابخانه شوند تا فضای فرهنگی استان ارتقا یابد.

وی با بیان اینکه مناطق تازه ساخت، محله های قدیمی و مناطق پرجمعیت تبریز از جمله مناطقی است که خلاء کتابخانه در آنجا وجود دارد و افزود: منابع مالی دولتی توان رفع نیاز 30 کتابخانه استاندارد مورد نیاز تبریز را در زمان کوتاه ندارد و بر همین اساس باید خیران را تشویق کنیم تا نیاز بخش فرهنگ به کتابخانه برطرف شود.

**** اهدای بیش از 25 هزار جلد کتاب به کتابخانه های آذربایجان شرقی**

رئیس هیات مدیره انجمن خیران کتابخانه ساز آذربایجان شرقی نیز به ایرنا گفت: جلب مشارکت و بهره گیری از کمک های خیران برای ساخت و توسعه کتابخانه های عمومی، کمک به بازسازی، نوسازی، تجهیز و نگهداری کتابخانه های عمومی، دعوت از خیران در زمینه های فرهنگی و اجتماعی و ارتباط مستمر و بسترسازی برای افزایش مشارکت، کمک به انتشار و چاپ کتب مفید و مورد علاقه مردم به خصوص قشر جوان به منظور گرایش به مطالعه و اهدا کتاب به کتابخانه ها، برگزاری همایش، نمایشگاه و نشست ها از جمله اهداف انجمن در استان است.

محمد امین دستمالچی در خصوص اقدامات در دست اقدام انجمن، اظهار کرد: ساخت کتابخانه ملازینال در زمین موقوفه غلامحسین دنبلی که در مرحله تغییر کاربری است، ساخت کتابخانه عمومی در روستای باغ معروف و خواجه دیج تبریز که تامین اعتبار شده، ساخت 2 باب کتابخانه عمومی روستایی در شهرستان شبستر، ساخت یک باب کتابخانه عمومی در روستای کاسین ورزقان و توسعه یک باب کتابخانه روستایی فیروز سالار و یک باب کتابخانه شهری در بخش گوگان شهرستان آذرشهر از جمله این اقدامات است.

وی افزود: اهدای تجهیزات به 26 باب کتابخانه عمومی استان به ارزش 223 میلیون ریال در سال 94 و اهدای 25 هزار و 898 نسخه کتاب به ارزش یک میلیارد و 775 میلیون ریال به کتابخانه های استان در سال گذشته از دیگر فعالیت های این انجمن است.

دستمالچی اظهار کرد: دریافت بیش از 41 میلیون ریال کمک های نقدی مردمی به کتابخانه های عمومی استان از دیگر اقداماتی است که انجمن انجام داده است.

وی خاطر نشان کرد: بر اساس اعلام نهاد کتابخانه های عمومی کشور، به ازاء هر 25 هزار نفر جمعیت شهری نیاز به ساخت یک باب کتابخانه عمومی استاندارد است.

وی ادامه داد: در روستاها با توجه به اینکه تعداد روستاهای بدون کتابخانه بیشتر است، روستاهایی که بیشترین جمعیت را دارند در اولویت این انجمن قرار دارند.

**** 60 جلد کتاب به ازای هر 100 نفر**

مدیرکل نهاد کتابخانه های عمومی آذربایجان شرقی نیز در گفتگو با ایرنا اظهار کرد: برای هر یک صد نفر جمعیت استان بیش از 60 جلد کتاب و برای حدود هر 25 هزار نفر یک باب کتابخانه عمومی در استان وجود دارد.

شهرام خدایی گفت: 138 باب کتابخانه عمومی در آذربایجان شرقی فعال است که از این تعداد 107 باب کتابخانه بصورت نهادی، 29 باب مشارکتی و 2 باب نیز بصورت مستقل اداره می شوند.

وی افزود: از این تعداد سه کتابخانه سیار هستند و در مجموع 103 هزار و 686 نفر عضو کتابخانه های یاد شده هستند. خدایی، تعداد منابع موجود در کتابخانه های عمومی استان را 2 میلیون و 390 هزار و 180 منبع اعلام کرد و بیان داشت: 330 کتابدار در کتابخانه های تحت پوشش فعالیت می کنند.

گزارش از: پیمان پاکزاد